

Fargerike sjømannsminner

Sjøfolk har til alle tider tatt med seg saker og ting fra havner de besøkte. Det var ofte gaver og suvenirer til koner, barn og andre slektninger.

MARIANNE SØRENSEN

Mange av tingene var flotte og hadde høy verdi, og noen ting var billige suvenirer og har dessverre blitt kastet av etterkommerne eller gitt bort til et loppemarked.

Alle kjenner Pippi Langstrømpe og alle vet at hun hadde en far som var kaptein på den store skuta «Hoppetossa». Pippi fikk mange fine gaver av faren. Det var alt fra merkelige fugleegg, underlige skjell, steiner, nydelige perlehalsebånd og mye annet rart fra hele verden. Ser vi nærmere på hva den norske sjømann tok med seg i skipssekken eller kofferten finner vi nok mer fargerike ting enn hva Pippi hadde i sin kommodeskuff. Hva slags ting var det? Og hva kan tingene fortelle oss om sjøfolkernes møte med verden?

Kamfertrekista

Rikt utskårede kamfertrekister fra Østen var staselige suvenirer. Kistene var store og tunge og hadde ofte hedersplass i hjemmet. Kistene hadde også en praktisk funksjon. På grunn av kamferinnholdet og lukten angrep ikke møll eller andre insekter klærne som ble oppbevart i kista. Eneste ulempen med kamfertrekistene var at lusekoftene og annet tøy fikk en spesiell og skarp lukt.

Sebra og springbukk

Skinnfeller av eksotiske dyr var svært populære, men kostbare suvenirer. Kaptein Arne Hilbert Sørensen som seilte for Thor Dahls rederi hadde både springbukk og sebra hengende på veggen i sitt hjem. Skinnene var kjøpt i Afrika og er fortsatt i god stand, akkurat som da de var nye for 40-50 år siden. De har riktignok blitt tatt ned av veggen og ligger nå pent nedpakket i en pappeke.

Pikene fra Portugal

Mange drar kjensel på de fargerike dukkene som ofte sto til pynt i en stue eller på et pikerom hjemme hos sjøfolkene. Det var gitarspillende spanske señorita-dukker, eller dukker fra Portugal, Thailand, Japan og Kina - alle kledd i fargerike nasjonaldrakter.

Kaptein Sørensen var mye i Portugal og kjøpte med seg både kjoler og dukker til døtrene. I mange brev fortalte han om Portugal og kulturen slik at døtrene også kunne lære litt om landet. På et postkort fra 1979 skrev han følgende:

«Sender deg en liten hilsen her fra Lissabon og med motiv av en ung pike som arbeider med kniplinger. Du skjønner pikene i dette landet er veldig flinke med håndarbeide. Pappa har det bare

bra, er dessverre fortsatt plaget av forkjølelse, men jeg håper det snart blir bedre. Hilsen din Pappa.»

Suvenirdukkene ble ofte lekt med, selv om de var ment å brukes som pynt og mange ødelagte dukker ble nok kastet. De dukkene som fungerte som pyntegjenstander ble som oftest nedstøvet og falmet av sollyset der de sto plassert på en seksjon eller i en vinduskarm. Dukkene til Kaptein Sørensens døtre fungerte som pynt og falmet med tiden, men i dag lever de et mørklagt liv i en kasse på loftet. For eierne har de fortsatt stor affeksjonsverdi.

Sofapute fra Panama

Passering av Panama- og Suezkanalen var noe sjøfolkene snakket om. Skipene sparte tid på å passere kanalene, men det var kostbart. Kaptein Sørensen skrev hjem til sin datter og fortalte om den kostbare reisen gjennom Suezkanalen:

«Som du forstår er vi nu i Middelhavet, på vei til Port Said i Egypten, landet som du vet Sadat kommer fra. Vi skal nemlig på Suezkanalen denne gang, da blir nemlig reisen til Arabiske Gulf så meget hurtigere i stedet for å seile rundt Cape Det Gode Håp. Vi kommer nemlig straks ut i Rødehavet når Suezkanalen er passert. Rødehavet er jo kjent fra Bibelsk tid, det var der Moses åpnet havet da han flyktet med alle jødene fra Egypten, og dette lærer du selvfølgelig når du begynner på skolen. Imidlertid er det kostbart å seile via Suezkanalen, det koster 1,3 millioner kroner, så det er en masse penger.»

Å passere Panamakanalen var en lignende affære. Sjøfolk har fortalt at de pleide å handle saker og ting av folk som kom om bord og solgte suvenirer. Det var gjerne puter, tepper, gullsmykker, nasjonaldukker, store dekorative kobberfat og andre eksotiske ting som fristet.

På shopping i Las Palmas

Journalist Jorunn Vesterlid skrev boken; «Hvalfangerkoner og barn forteller». Den handler om hvordan koner og barn hadde det hjemme da fedre og ektemenn var på hvalfangst. Boken er basert på intervjuer med eldre kvinner og barn. Mange hvalfangerkoner forteller om gavene de fikk når hvalfangerne kom hjem. Det var kjoler, stoffer, bade-drakter, undertøy, dukker, leker, tyggummi, godter og store bananklaser kjøpt i Las Palmas, Durban, Cape Town eller Rio de Janeiro på vei hjem fra feltet.

Løfte om kjole i brevet fra far

Gavene som sjøfolkene tok med seg hjem er private gaver. Derfor vet vi lite eller ingen ting om hvorfor nettopp suvenirne ble gitt. Historiene om minnegavene har som regel blitt fortalt, men ikke skrevet ned. De som har arvet suvenirne vet ofte ingen ting om gaven, kanskje bare hvilket land den kom fra.

Private brev kan være gode kilder som forteller noe om hva de der hjemme i Norge ønsket seg. Kaptein Sørensen skrev nok et brev hjem til sin datter

DUKKER: Fargerike sjømannsgaver til datter der hjemme som ventet på far.

FOTO: MARIANNE SØRENSEN

PÅ ALLE HAV: Luftpost fra Egypt og USA, og postkort med pike fra Lissabon. Norske sjøfolk seilte på alle hav.

FOTO: MARIANNE SØRENSEN

om kjolene det var vanskelig å skaffe. Mens skipet passerte Gibraltar på vei inn i Middelhavet skrev han at han ikke hadde glemt at døtrene ønsket seg både kjole og øredobber, og at han var lei seg for at ikke ønskene var blitt oppfylt.

«Som du kjenner til så har Pappa nu

vært i to havner i Frankrike, Antifer ved Le Havre og Donges ved Nantes. Det var så surt og kaldt i Frankrike nu, våren var virkelig sent ute, så menneskene hutret og frøs. Var en tur i land i Nantes og spiste, men det var om aften så jeg kom ikke i nogen forretninger, skulle jo

Saker og ting som
setter minnene i sving

Harpungranat

TEKST: ODD GALTELAND
FOTO: MEKKONEN
WOLDAY

Ytterst på harpunen satt granaten. Når harpunen gikk inn i hvalkroppen, ble sprengladningen i granaten detonert og granaten sprengt i filler.

Bildet viser en detonert granat produsert i Japan av firmaet Miroku Seiki. Fragmentene til den istykkersprengte granaten skulle ramme hjerte og lunger og ødelegge vevet i disse organene mest mulig slik at døden inntraff hurtig. Det var imidlertid få hvaler som ble drept umiddelbart og ofte måtte enda et skudd til.

Kokeri under naziflagg

TEKST: ODD GALTELAND
FOTO: BIBLIOTHEK FÜR ZEITGESCHICHTE, STUTTGART.

Bakgrunnen for at kokeriet «Ole Wegger» kom til å føre Nazi-flagg, er denne: Sammen med Thorshammer, Pelagos, tre transportskip og 21 hvalbåter var kokeriet blitt sendt av sted til Antarktis for å fange hval i 1940/41-sesongen. 14. januar 1941 ble flåten overrasket av den tyske hjelpekrysseren «Pinguin». «Pinguin» kapret «Ole Wegger», «Pelagos», «Solglimt» (kokeri, men transportskip for anledningen) og 11 hvalbåter. Via Kerguelen ankom den kaprede flåten Bordeaux i Frankrike 10. april. Resten av krigen fungerte «Ole Wegger» som depotskip i den tyske marine. I august 1944 ble hun senket i elven Seinen ved Rouen-Sahurs for å hindre alliert bruk av elven. Etter krigen ble skipet hevet, dokksatt i Falmouth og deretter solgt til Sverige for opphugging. Hugget opp i Gøteborg i 1947.

MINNER
FRA NÆR
FORTID

SANDEFJORD LOKALHISTORISKE SENTER

på Pulkestad gård

Har du bidrag til denne siden?

Levér det i avisresepsjonen, mrk. Lokalhistorisk senter. Bilder merkes med hvem, hva, hvor, når, og helst med en beskrivelse. Husk navn og adresse på utlåner. Har du elektronisk stoff, send det til sv-er-lu@online.no

Sandefjord Lokalhistoriske senters redaksjonsgruppe:

Sideansvarlig: Harald Fevang.

Bildeansvarlig: Bjørn Marum Olsen.

Medarbeidere: Sven Erik Lund, Ragnar Iversen, Bjørn Hoelseth, Dag I. Børresen, Gro Midttun, Svein Olav Løberg og Roger Davidsen.

Kontaktperson:

Sven Erik Lund, tlf. 928 27 154

FRA MANGE HAVNER: Noen ganger kom handelsmenn om bord og falbød varene, som her om bord på kokeriet «Hektor» i Las Palmas. **FOTO: HVALFANGSTMUSEETS ARKIV**

ha kjøpt øredobber til deg og Cecilie, Cecilie ville jo også ha kjole skjønner du, så det er leit det at Pappa aldri kommer i land.»

Brevets eier kan opplyse om at hun og søsteren til slutt fikk de etterlengtede kjolene av faren. Kjolene var faste antrekk på 17. mai, til jul og i bursdagsselskaper. Døtrene

var veldig stolte av kjolene som ingen andre hadde maken til. I dag ligger kjolene trygt oppbevart i en kamfertrekiste kjøpt i Japan.

Kilder: private brev, muntlige kilder, J. Vesterlid: Hvalfangerkoner og barn forteller. Hjemmeliv fra 1930-1967, gjenstander i privat eie.

